

Singing in the Brain

Muziek in hoofd en hart

Bespreking van

- *Verloren*, Min Kym
- *Singing in the brain*, Erik Scherder
- *Socrates, maak muziek!*, Jos Kessels

Door Marnix Verplancke

De Leesclub van Alles – eerder verschenen in De Morgen

Muziek is net zo essentieel voor een mens als eten en seks, toonde recent onderzoek aan. We gingen op zoek naar de wetenschap, de filosofie en het persoonlijk verhaal achter die muziek.

“Ik heb me nooit zo gevoeld bij een mens, heb nooit gezegd: ‘Dit is het. Jij bent de ware.’ Maar zo voelde het precies bij mijn viool. Jij bent de ware.” Zo voelde de Koreaanse Min Kym zich toen ze op haar eenentwintigste voor het eerst haar Stradivarius vastnam. Die zou ze nooit meer lossen, dacht ze, maar een stel kruimeldieven besliste er anders over, want tien jaar later, op Allerheiligen 2010 om precies te zijn, werd ze gestolen, toen Kym samen met haar vriend een snack at in het Londense Euston Station.

Kym was een wonderkind, de dochter van Koreaanse expats die in Londen woonden en in feite niets met muziek hadden. Maar hun jongste dochter dus wel. Niet alleen bleek ze over een absoluut gehoor te beschikken, ze leek ook nog eens gemaakt voor de viool. Toen ze op haar zesde voor het eerst zo’n instrument onder haar kin plaatste, besepte ze dat die viool er niet voor haar was, maar dat zij en viool één waren. Zij was die viool.

Een beloftevolle carrière volgde. Op haar zevende, twee jaar eerder dan officieel toegelaten, ging ze naar de prestigieuze Purcell School of Music. Op haar elfde won ze haar eerste internationale prijs en op haar dertiende debuteerde ze bij de Berliner Symphoniker. Er volgden cd’s en concerttournees en mits een paar leningen en een hypotheek kon ze 450.000 pond bij elkaar krabben voor die Stradivarius.

Verloren is Min Kym’s persoonlijke relaas van de hel waar ze doorheen ging na de diefstal van haar viool. Niet alleen diende de release van haar Brahms-cd bij Sony enkele maanden uitgesteld te worden en de eraan gekoppelde concerten geannuleerd, wat een fikse streep door haar carrière was, het ging veel dieper dan dat. Die viool betekende immers alles voor Kym. Zonder haar was ze niets meer. Ze raakte in een depressie en brak met haar vriend.

Geldwolven

Kym’s boek vormt een mooie getuigenis van wat het betekent op te groeien tussen de Koreaanse en een Westerse cultuur in. In die eerste moet je buigen voor je ouders en toestemming vragen om een glas water te krijgen, terwijl die tweede juist assertiviteit propageert. Muziek was voor haar een manier om die twee met elkaar in harmonie te brengen. Daarnaast is het ook een aanklacht tegen de vele impresario’s, instrumentenhandelaars, speculanten en andere geldwolven die in de muziekwereld actief zijn. Een Stradivarius is stilaan onbetaalbaar geworden voor een violist, schrijft Kym, zelfs voor de beste, omdat de instrumenten opgekocht worden door beleggers die ze in een kluis verstoppen en er nooit op laten spelen. Zo kwam de politie Kym’s Stradivarius al gauw op het spoor. Hij werd gevonden

in een magazijn in de Midlands, maar meer dan ernaar kijken mocht Kym niet meer doen. Hij was nu immers eigendom van de verzekeringsmaatschappij.

Wereldhit

Dat Kym zo diep in de put raakte door het verlies van haar Stradivarius is natuurlijk emotioneel te verklaren, maar er zit ook een wetenschappelijke kant aan het verhaal. In Erik Scherders *Singing in the Brain* vonden we een verklaring. Scherder, hoogleraar in Amsterdam en Groningen, is een van de bekendste neurologen van Nederland, begiftigd met een uitzonderlijk vermogen om wetenschap toegankelijk te maken voor het grote publiek. De titel van zijn boek laat dat natuurlijk al vermoeden. Studeer je beter met muziek? Hoe schrijf je een wereldhit? Waarom luisteren we zo graag naar droevige liedjes, ook wanneer we niet droevig zijn? En dromen musici nieuwe muziek of bestaande? Scherder buigt zich over zowat iedere denkbare band tussen brein en muziek en toont vooral aan hoe alomtegenwoordig en onmisbaar muziek wel is voor ons. Muziek zorgt immers voor het vrijkomen van endorfines in de hersenen, morfine-achtige stoffen die positieve gevoelens opwekken en negatieve, zoals pijn, onderdrukken. Het is dus best de begrijpen dat Kym's verdriet omwille van de diefstal van haar Stradivarius versterkt werd doordat ze voor het eerst sinds haar kleutertijd geen muziek meer speelde, waardoor er een endorfinetekort ontstond in haar hersenen.

Plato

De mens kende muziek voor hij taal gebruikte, beweert Scherder, en die muziek had een positieve werking. Ritme en zang drukken immers emotie uit en hebben een verbindende werking. Meer zelfs, muziek maakt sexy. Ovulerende vrouwen blijken bijvoorbeeld sterk aangetrokken te worden door mannen die met complexe muziek bezig zijn. Muziek versterkt ook de band tussen moeder en kind en tussen kinderen onderling. Wanneer men kinderen samen een taak laat uitvoeren doen ze dat beter wanneer ze ook samen zingen dan wanneer ze dat niet doen. Dat men op school dus eerder kiest voor een uur wiskunde meer in plaats van voor een uur muziekonderwijs erbij, vindt Scherder daarom onbegrijpelijk. En dat wist ook Plato al. "Ik zou kinderen onderwijzen in muziek, fysica en filosofie," schreef hij, "maar het belangrijkste is muziek, want de patronen in muziek en alle andere kunstvormen zijn de sleutels tot het verwerven van kennis."

Muziek heeft immers een duidelijke invloed op de ontwikkeling van de hersenen. Onze grijze massa is bijzonder plastisch. Hersenbalk en motorische gebieden van kinderhersenen nemen in volume toe bij het spelen van muziek. Wanneer we Kym in een scanner zouden rijden, zouden we zien dat het hersengebied verantwoordelijk voor de fijne motoriek van haar linkerhand, de hand waarmee ze de snaren beroert dus, veel beter ontwikkeld is dan het gebied verantwoordelijk voor de motoriek van haar rechterhand. Daarmee houdt ze immers alleen de strijkstok vast. Bij pianisten merken we dan weer dat beide hersengebieden ongeveer even groot zijn.

Harmonie

Ook jurist, filosoof en musicus Jos Kessels haalt Plato aan in zijn nieuwste boek. Deze Griekse wijsgeer laat Socrates in *Phaedo* immers vertellen hoe hij keer op keer dezelfde droom heeft, waarin iemand zegt: "Socrates, maak muziek en oefen je erin." Dat heb ik mijn hele leven toch gedaan, denkt Socrates, ik heb toch steeds de harmonie nagestreefd in de filosofie? Maar dan beseft hij dat hij misschien niet alleen in zijn eigen hoofd, maar ook naar buiten toe meer harmonie had moeten nastreven.

In *Socrates, maak muziek!* gaat Kessels op zoek naar de harmonie in de wereld. De muzikale structuur ligt voor hem aan de basis van alle kennis en we moeten muzikaal leren kijken om die structuur waar te nemen. Als lezer moet je je even doorheen zijn jargon bijten wanneer hij met grondtonen, tertsen, kwinten en octaven begint te goochelen die respectievelijk met conversatie, discussie, dialoog en verbeelding overeenkomen, maar waar het hem in feite om te doen is, is zijn stelling dat we net als Socrates harmonie in onszelf en de wereld moeten nastreven.

Dat we daar niet fanatiek in moeten zijn, illustreert hij aan de hand van Bach en diens welgetemperde stemming. We besparen u de details, maar het komt erop neer dat een en ander niet zo fraai klinkt bij een strikte reine stemming. Bach koos er daarom voor een beetje onzuiver te stemmen, waardoor de akkoorden mooier klonken. Alleen door te temperen kunnen we harmonie bereiken, besluit Kessels, en niet door steeds het onderste uit de kan te willen halen. Als leider van Socratische gesprekken in bedrijfsomgevingen weet Kessels dat dit ook in de dagelijkse praktijk de meeste vruchten afwerpt.

Kessels gaat op zoek naar harmonie in het werk van componisten als Bach, Beethoven en Messiaen. Dat het hem echter om meer te doen is blijkt uit zijn bespreking van dit concept bij Goethe, Mondriaan en Kant. We kunnen heel wat leren door naar muziek te luisteren en naar musici te kijken, beweert hij, en hier komt Min Kym weer in het vizier. Ook zij bereikt uiteindelijk een nieuwe harmonie. Geen perfecte, want daarvoor ontbreekt haar Stradivarius natuurlijk, maar ook haar Amati die een eeuw op haar had liggen wachten, brengt een prachtig geluid voort. Misschien klinkt zij daardoor wel mooier, besef je, precies omdat ze niet perfect is, want zo harmonieert zij beter met een wereld die eveneens allesbehalve perfect is.